

tour de son domicile. Inévitablement il a fait des observations, qu'il pensait monnaie courante. La consultation de la bibliographie fondamentale lui a montré qu'il n'en était rien, donc il les a écrites. Deux détails méritent particulièrement d'être signalés. Assez souvent, Caravage peint ses personnages aux ongles noirs. Ce détail certainement ironique permet distinguer les autographes du peintre de bonnes copies contemporaines. Ainsi dans la Diseuse de bonne aventure au Musée du Capitole, les ongles de la tzigane sont noirs, dans la réplique (d'origine Doria) au Louvre, ils sont propres. Il en est de même pour les deux exemplaires du Garçon aux fleurs et aux fruits: celui de Londres a les ongles noirs, celui de Florence les a propres. L'autre détail a au moins une connexion avec l'antiquité classique. Le détail des ongles sales fut signalé dans une petite brochure d'I. Barnabei qui a échappé à l'attention de tout le monde, y compris Frel. L'ange qui dicte à Saint Mathieu l'évangile dans le panneau central de la chapelle de Cointrel au Saint Louis des Français, est *digitis computans* – il énumère sur les doigts les générations entre Abraham et Jésus, comme on le lit au début de l'évangile selon Mathieu. L'intention est également ironique, car dans le tableau latéral de la Vocation de Saint Mathieu où le futur évangéliste fait office d'agent des impôts, on ne compte pas la théologie, mais bien l'argent. Le même banc figure dans les deux panneaux. L'auteur passe sous silence la peinture murale du «studiolo» du cardinal Montalto, le protecteur éclairé du peintre, dont la réputation est quelque peu ternie par sa participation au procès de Giordano Bruno (aujourd'hui Casino di Aurora des ducs de Piombino), elle n'a rien à voir avec le Caravage, quoiqu'il en ait été dit. En revanche, il aurait pu mentionner l'Arracheur de dents (prêté actuellement par le Palais Pitti de Florence à la Chambre des députés de Rome) car l'exposition récente a démontré que la peinture, une épave dans son état actuel, est bien une des dernières créations du maître: plusieurs personnages apparaissent dans ses autres tableaux.

Une notice amusante sur une balle en terre-cuite à Boston, parfaitement authentique, mais dotée de figures et d'inscriptions modernes (*Sorry, Myrrhiné*, 208–209), conclut le volume agréable où malheureusement les fautes typographiques et autres abondent, notamment dans les textes anglais qui sont la majorité. Evidemment, l'auteur n'avait pas d'aide linguistique au moment des épreuves. Un bon détail fort utile: chaque texte est accompagné de la date de sa rédaction. Le livre a été signalé par Jean Marcadé dans *RA* 1995, I 108–110.

Simone Dieuzède
Paris-Rome, février-mars 1996

Jan Bouzek — Zdeněk Kratochvíl, **Řeč umění a archaické filosofie**, Hermann & synové, Praha 1995, str. 255, 60 péroových obrázků na tabulkách a 22 tabulek.

Knižka je organickým pokračováním předchozí publikace obou autorů *Od mýtu k logu* (1994) o Řecku doby bronzové a prvních staletích posledního tisíciletí př. n. l. Tato recenze se omezuje na první část nové knihy (str. 8–104) o archaickém umění, druhou (o poesii a filosofii) přenechává podepsaný někomu kompetentnějšímu. Nicméně nelze nezaregistrovat jedno politováníhodné nedopatření na str. 169: „Xenofánés z Kolofónu bude později napodobovat verše svého krajana Margita, který kolem r. 600 napsal báseň o Homérovi.“ Ale to snad ne!

Bouzkův výklad je výborným uvedením do archaického řeckého umění. Je stručný a srozumitelný, právem klade důraz na racionální antropocentrismus, charakteristický pro všechny projevy Řecka. Postupně zcela převládající zaměření na zobrazování lidského těla ve všemožných situacích staví dozajista umělce před řadu problémů, jak je znázornit co nejpřesvědčivěji se stále podrobnějším záznamem detailu. Srovnání s rozporuplným vztahem k vlastnímu tělu, jímž dnes procházejí zvláště v pubertě někteří lidé, připadá poněkud anachronické. Správně je zdůrazněn význam mytologie jako média výtvarného sdělení, i když v pozdním archaismu roste počet námětů z každodenního života, jak i autor uvádí.

Drobná nedorozumění může většinou opravit čtenář sám — např. Priamos se přepisem stal milencem Afrodity. Nesnadno však může korigovat datování malovaných metop z Thermu (obr. 6 a 21), jež se tiskovou chybou posunulo o celé století později. Text po obr. 2 neodpovídá skutečnosti. Postava mladíka — součást kithary není ze dřeva, nýbrž ze slonoviny a neztratila se, ale je vystavena ve vitrině samského muzea; srov H. Walter, *AM* 94 (1959), 43–47, a D. Ohly tamtéž, 48–56; Bouzkův obr. 2 vychází z Ohlyho rekonstrukce na str. 54, obr. 7. Náhrobní nápis Frasiikleie (tab. V na str. 111) v elegickém distichu není přeložen přesně. Přepis je: SEMA FRASIKLEIAS KORE KEKLESOMAI AIEI. ANTI GAMO PARA THEON TOUTO LACHOS' ONOMA (viz Boardman, str. 73). V překladu: Náhrobek Frasiikleie, Koré (= dívka, s připomínkou běžného označení Persefony, vládkyně mrtvých) budu se nazývat povždy, místo sňatku mi bozi dali toto jméno. K tomu je možno připojit ještě jednu poznámku. Socha Frasiikleie je signována sochařem Aristiónem z Paru. V knize, jež v době psaní nebyla autorovi dostupná – Vinzenz Brinkmann, *Beobachtungen zum formalen Aufbau und zum Sinngehalt der Friese des Siphnierschatzes*, Ennepetal (1994) – je Aristiónova signatura zcela přesvědčivě restituována na severním vlysu pokladnice Sifnu v Delfech. Stylová kritika a atribuce plastiky tak dostávají dalekosáhlý podnět – například určité ze stejné ruky je také hlava Wix v kodaňské Glyptotéce Ny Carlsberg, kterou B. Holzmann nasadil na torzo sfingy z Thasu – srovnej naposled Cl. Rolley, *La sculpture grecque* (1995), 283 nn., obr. 287–288. Parský sochař pracoval tedy rovněž na Thasu, který byl parskou kolonií.

V celkem dobré bibliografii je lépe uvádět anglické vydání Arias-Hirmer, podstatně doplněné Sheftonem. Beazleyho *Development* nevyšel v Oxfordu, ale v California University Press; nedávne nové vydání podstatně rozšířilo ilustrace, jejich kvalita však upadla. Nový svazek Florenův v *Handbuchu* o prvních etapách řecké plastiky zdaleka nenahrazuje Lippolda (1950), nadále bude k dispozici výborná příručka Cl. Roleye (1995). Kniha L. Jeffery (1976) se jmenuje *The Local Scripts of Archaic Greece* (1990, revidované vydání obstaral a podstatně rozšířil A. Johnston – srov. A. Bartoněk, *SPFFBU* E 37, 1992, 202n.), vyšla v Oxfordu a nikoliv v Londýně.

Jiří Frel

Řím, duben 1996